

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Explaining the Process of Using Monographic Method in Iranian Architectural Studies

Hojjatollah Abdiardekani ^{1,*}, Seyyedeh Yasaman Dehbozorgi ²¹ Assistant Professor, Department of Architecture, Shiraz University, Shiraz, Iran.² M.A. in Iranian Architectural Studies, Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Shiraz University, Shiraz, Iran.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 2024/03/12
 Revised 2024/05/11
 Accepted 2024/06/10
 Available Online 2025/09/22

Keywords:

Monographic Method
 Architecture
 Content Analysis
 Iranian Architectural Studies

Use your device to scan
 and read the article online

Number of References

59

Number of Figures

3

Number of Tables

13

Extended ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVES: Monographs in the field of architecture have garnered increasing attention from researchers over the past few decades, finding expression in their scholarly articles. These types of studies contribute to the recognition, documentation, and recording of structures that, due to remaining obscure, are vulnerable to damage and potential destruction. Monographs play a vital role in preserving this architectural heritage by bringing attention to these overlooked structures, providing detailed analyses of their historical, cultural, and architectural significance. Despite the acknowledged significance of monographs in the field of architecture, there is currently a lack of a unified, comprehensive framework to guide the writing of such articles. Moreover, the lack of a clear set of guidelines can be particularly challenging for emerging researchers and students who seek to contribute to the body of knowledge on architectural monographs. A comprehensive guide would provide a roadmap for conducting rigorous and impactful research, ensuring that monographs meet the highest standards of scholarly inquiry. The primary objective of this research is therefore to provide a comprehensive guide with pre-determined steps for conducting such research. This guide aims to standardize the process of writing architectural monographs, ensuring consistency and rigor across different studies. By providing a clear framework for research, analysis, and documentation, this guide will empower researchers to produce high-quality monographs that contribute significantly to the preservation and understanding of architectural heritage.

METHODS: To achieve the objective of creating a comprehensive guide for writing architectural monographs, the research methodology was designed to be both systematic and rigorous. The research was conducted in two main phases: a preliminary review of existing monographs and a qualitative content analysis of a selected sample of articles. The first phase involved reviewing early examples of monographs to explore the origins of this subject in Iran and around the world. This initial review served to provide a historical context for the study, tracing the evolution of monograph writing and identifying key milestones in the development of the field. By examining the early works, it was possible to gain insights into the motivations, approaches, and challenges faced by pioneers in architectural documentation. The second phase involved a qualitative content analysis of 50 articles related to the field of architectural monographs published over the past 75 years. The selection of articles was based on their relevance to the research topic, their representation of different architectural styles and periods, and their availability. The articles were carefully chosen to ensure a diverse range of perspectives and approaches to monograph writing. The qualitative content analysis method was chosen to extract meaningful concepts and themes from the selected articles. This method allows for a deep understanding of the content, going beyond simple quantitative measures to explore the underlying meanings and relationships within the text. Each article was systematically analyzed to identify key concepts, themes, and methodological approaches used by the authors.

FINDINGS: The research findings reveal a clear structure in the creation of architectural monographs, which is categorized into three primary stages: Identification, Historiography, and Architecture. Identification: This initial stage involves the selection

Extended ABSTRACT

and direct observation of the building through field visits, as well as indirect observation through images and existing plans. The importance of this stage lies in the ability to personally experience the building and capture its essence through various visual media. Historiography: The second stage focuses on the historical background and geographical location of the area where the building is situated, the time of its construction, its evolution over time, the builder and patrons, and the reasons for its name. This stage relies on sources such as geographical atlases, inscriptions, historical texts, travelogues, poems, and other relevant documents. Architecture: The final stage involves the architectural description of the building, detailing spatial elements, its apparent form, structure and construction methods, materials, and decorations. This stage requires a deep understanding of architectural principles and the ability to communicate complex ideas in a clear and concise manner.

CONCLUSION: This research has provided a comprehensive guide for writing architectural monographs, detailing the essential stages and methods required to produce high-quality, impactful research. By providing a clear and standardized framework, this guide aims to promote consistency and rigor in architectural monograph writing, ultimately contributing to the preservation and understanding of architectural heritage. The findings emphasize the importance of each stage in the monograph process, from identification to historiography and architecture, providing a roadmap for researchers to follow. In conclusion, this research contributes to the field of architectural studies by providing a valuable resource for researchers, students, and professionals, ultimately advancing the understanding and preservation of architectural heritage.

HIGHLIGHTS:

- Establishing a comprehensive framework for architectural monographic research to elevate article quality.
- Employing qualitative content analysis to extract concepts, categorize findings, and define the stages of architectural monographing.
- Introducing Credible Written and Visual Sources for each stage of monographing, such as travelogues, historical and geographical texts, poetry, maps and drawings, atlases, and inscriptions used in buildings.

ACKNOWLEDGMENTS:

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-forprofit sectors.

CONFLICT OF INTEREST:

The authors declared no conflicts of interest.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Journal of Iranian Architecture & Urbanism (JIAU). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Abdiardekani, H.; Dehbozorgi, S.Y., (2025). Explaining the Process of Using Monographic Method in Iranian Architectural Studies. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism*, 16(1): 103-118.

<https://doi.org/10.30475/isau.2025.448216.2142>

https://www.isau.ir/article_247730.html

تبیین فرآیند بهره‌گیری از روش تکنگاری در مطالعات معماری ایران

حجت‌اله عبدی‌اردکانی^{۱*}، سیده یاسمن ده‌بزرگی^۲

۱. استادیار، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

۲. کارشناس‌ارشد مطالعات معماری ایران، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

تکنگاری در حوزه معماری، موضوعی است که طی چند دهه گذشته کم و بیش مورد توجه محققین مختلف قرار گرفته و در مقالات آنان نمود پیدا کرده است. این قبیل از پژوهش‌ها موجب معرفی، ثبت و مستندنگاری ابنیه‌ای شده که به علت ناشناخته ماندن، در معرض آسیب قرار گرفته و در حال تخریب بوده‌اند. علی‌رغم اهمیت تکنگاری در زمینه‌ی معماری، تاکنون یک طرح جامع به عنوان یک مرجع برای نگارش این دست از مقالات تهیه نشده و افراد مختلف به شیوه‌هایی متنوع به نگارش چنین مقالاتی پرداخته‌اند. بنابراین هدف اصلی در پژوهش حاضر، ارائه‌ی راهنمایی جامع با مراحل از پیش تعیین شده به منظور انجام این قبیل از پژوهش‌ها است. بدین منظور در ابتدا تلاش شده تا با مرور نمونه‌های اولیه‌ی تکنگاری به ریشه‌های شکل‌گیری چنین موضوعی در ایران و جهان پرداخته شود. در ادامه نیز با استناد به روش تحلیل محتوای کیفی به بررسی متن ۵۰ مقاله مربوط به ۷۵ سال گذشته در این حوزه پرداخته و مفاهیم قابل استخراج از هر کدام مشخص شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که این مفاهیم به صورت زیرمجموعه‌های یک مقوله‌ی کلی درآمده و این مقولات مراحل تکنگاری را روشن ساخته‌اند. این مراحل عبارتند از شناسایی، تاریخ‌نگاری و معماری. در مرحله‌ی شناسایی به انتخاب و مشاهده‌ی بنا به صورت مستقیم (بازدید میدانی) و غیرمستقیم (مشاهده تصاویر و طرح‌های موجود از بنا) پرداخته شده است. در مرحله‌ی دوم پیشینه تاریخی و موقعیت جغرافیایی منطقه‌ای که بنا در آن واقع شده، زمان ساخت بنا و سیر تحولات آن از ابتدا تاکنون، سازنده و بانیان بنا و علت نام‌گذاری آن با استناد به منابعی نظیر اطلس‌های جغرافیایی، کتیبه‌های موجود، متون تاریخی، سفرنامه‌ها، اشعار و ... مشخص شده‌اند. در مرحله‌ی پایانی نیز به توصیف معمارانه بنا پرداخته‌شده و عناصر فضایی، فرم ظاهری، سازه و شیوه‌های اجرای بنا، مصالح و تزیینات به کار رفته در آن مشخص شده‌اند.

نکات شاخص

- تبیین چارچوب جامع به منظور انجام پژوهش‌های تکنگاری و ارتقا کیفیت مقالات مرتبط با این حوزه.
- بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی به منظور چکیده‌سازی متن مقالات، استخراج مفاهیم و مقولات متناسب از آن‌ها و مشخص کردن مراحل تکنگاری در مطالعات معماری.
- معرفی منابع قابل استناد مکتوب و تصویری در هر مرحله از تکنگاری نظیر سفرنامه‌ها، متون تاریخی و جغرافیایی، اشعار شاعران، نقشه‌ها و طرح‌های ترسیم شده، اطلس‌ها و کتیبه‌های به کار رفته در بنا.

نحوه ارجاع به مقاله

عبدی‌اردکانی، حجت‌اله و ده‌بزرگی، سیده یاسمن. (۱۴۰۴). تبیین فرآیند بهره‌گیری از روش تکنگاری در مطالعات معماری ایران، نشریه علمی معماری و شهرسازی ایران، ۱۶(۱)، ۱۱۸-۱۰۳.

* نویسنده مسئول

تلفن: ۰۰۹۸۹۱۷۱۱۵۷۹۲

پست الکترونیک: abdiardekani@gmail.com

مقدمه

به چاپ رسیده در این مجلات، درصدد پاسخ به سؤالاتی بدین شرح است: در تکنگاری‌های معماری ایران در حدود ۷۵ سال گذشته تمرکز پژوهشگران بر چه موضوعاتی بوده و در این راه چه مراحلی را طی نموده‌اند؟ به منظور تدوین یک روش نسبتاً جامع جهت تکنگاری معماری چه مراحل و مفاهیمی می‌تواند مد نظر قرار گیرد؟

پیشینه پژوهش

مونوگرافی یا تکنگاری، جزء آن دسته از پژوهش‌هایی است که با بررسی یک موضوع واحد از جهات مختلف به روشن‌تر شدن آن برای مخاطب کمک کرده است. با در نظر گرفتن تعریف ارائه شده، بسیاری از تحقیقات انجام گرفته در زمینه‌های مختلف علمی جزء این دسته قرار می‌گیرند. بنابراین با توجه به گسترده بودن این میحث به بررسی پیشینه‌ی آن در سه بخش شامل اولین تکنگاری‌های موجود، تکنگاری‌های حوزه معماری و تکنگاری به عنوان روش پژوهش پرداخته شده است. لازم به ذکر است طی بررسی‌های به عمل آمده، پژوهش حاضر نمونه خارجی نداشته و تکنگاری‌های معماری در جهان محدود به مقالات و کتب جامع به منظور معرفی ابنیه با ارزش تاریخی بوده‌اند.

تحقیق به شیوه‌ی تکنگاری برای نخستین بار در قرن نوزدهم میلادی و توسط فردریک لوپله در توصیف زندگی ۳۶ خانواده کارگر اروپایی به کار برده شد که نتایج آن پژوهش در سال ۱۸۵۵م موجب رشد دانش جامعه‌شناسی و انتشار نخستین مطالعات روستایی به این شیوه در قرن بیستم در آمریکا شد (Rusek & Waren, 1971: 351).

این شیوه تحقیق در ایران از دهه ۳۰ مورد توجه قرار گرفت و بیشتر جنبه‌ی ادبی و فرهنگی یافت. در آن دوران محققان به جای این‌که ویژگی‌های اقلیمی و خصوصیات گروه‌ها و نهادهای اجتماعی را مورد بررسی قرار دهند، یک جنبه‌ی مسأله را مد نظر قرار داده و جنگ‌های ادبی شامل متل‌ها، افسانه‌ها و لالایی‌های یک منطقه را تالیف کردند (Karami, 2000: 47). نخستین تکنگاری فارسی توسط داوید خان‌ملک شاه درباره پاریس و اوضاع اجتماعی و اداری آن در سال ۱۲۴۷ و اولین تکنگاری ایرانی با عنوان «اورازان» توسط جلال آل‌احمد در سال ۱۳۳۳ منتشر شد. پس از آن «تات‌نشین‌های بلوک زهرا» در سال ۱۳۳۵ و «در یتیم خلیج فارس جزیره خارک» در سال ۱۳۳۹ منتشر گردیدند (Daneshvar, 2015: 36).

از سال ۱۳۴۰ به بعد تکنگاری‌های دیگری نیز به چاپ رسیدند که در آن‌ها، پژوهشگر ضمن معرفی محل زندگی خود یا محلی دیگر که به آن سفر کرده یا نسبت به آن تعلق خاطر داشت به معرفی جغرافیا، آداب و رسوم، فرهنگ، شیوه‌ی زندگی

تکنگاری به عنوان یکی از روش‌های موجود به منظور شناخت ابعاد متعدد یک موضوع مشخص همواره مورد توجه پژوهشگران مختلف قرار گرفته و در حوزه‌هایی نظیر جامعه‌شناسی، ادبیات، هنر و تاریخ به کار رفته است. در واقع مونوگرافی یا معادل آن تکنگاری، بر مشاهده‌ی مستقیم و عینی استوار بوده و محقق با استفاده از فنون و ابزارهای مورد نیاز، تمام موارد را از نزدیک مشاهده، مطالعه و توصیف کرده است (Daneshvar, 2015: 37). از این رو در زمینه‌ی معماری نیز در قالب یکی از راه‌های شناخت بهتر بناهای تاریخی مطرح و سبب معرفی، حفظ و مرمت این آثار بالارزش شده است.

در واقع اهمیت تکنگاری زمانی روشن می‌شود که پژوهشگر یا مرمتگر اثر تاریخی با توجه به کمبودهای مشاهده شده در پرونده‌های ثبتی آثار ملی و یا حتی عدم ثبت برخی از ابنیه با پرسش‌هایی مواجه می‌شود که پاسخ آن‌ها جز با جستجو، برداشت و مستندنگاری دقیق میسر نمی‌شود. در این زمان پراکندگی اطلاعات موجود راجع به ابنیه تاریخی در منابع متعدد، فرد را با تعارضاتی مواجه می‌سازد که جز با تکنگاری و مطالعه‌ی دقیق بنا راه حلی برای آن نمی‌یابد. بنابراین تکنگاری در قالب شناسنامه‌ای غنی و ارزشمند از اطلاعات معتبر مصور و مکتوب از بنای مطالعاتی در اختیار پژوهشگر و مرمتگر بنا قرار می‌گیرد تا به هر پرسشی در خصوص بنا پاسخ بدهد و روند پژوهش یا مرمت بنا را تسهیل کند.

با این حال اکثر مقالات موجود در خصوص تکنگاری به سمت توصیف و تحلیل فضاهای معماری، شناسایی تزیینات و به طور کلی مستندنگاری آثار تاریخی رفته و پژوهش جامعی در زمینه‌ی شناخت مراحل تکنگاری معماری به منظور ارائه یک راهنمای کلی در این حوزه انجام نگرفته است. از این رو یافتن این مسیر و شناخت مراحل آن به عنوان یک نوآوری در این حوزه می‌تواند راه‌گشای تلاشگران این قبیل از پژوهش‌ها باشد و با افزایش تعداد بناهای تکنگاری شده از تخریب آن‌ها جلوگیری کند.

در پژوهش حاضر و به منظور معرفی یک راهنمای کلی برای پژوهشگران که هدف اصلی از انجام این پژوهش است، به تبیین مفهوم تکنگاری و دسته‌بندی پیشینه پژوهش‌های موجود در این زمینه پرداخته شده و با محدود کردن آن‌ها در چهارچوب معماری به مقالات منتشر شده در این حوزه اشاره شده است. این مقاله از طریق واکاوی اولین مجلات معتبر ایرانی در حوزه معماری مربوط به اواسط دهه ۲۰ خورشیدی تاکنون و با تکیه بر مقالات تکنگاری

آمده در این اثر ماندگار با کاربری کلیسا در یک هزاره، مسجد در طی ۵۰۰ سال و موزه‌ای برای ۹۰ سال پرداخته است (Anderson & Neumeier, 2024).

از دیگر پژوهش‌های موجود می‌توان به کتاب «چهار زیارتگاه آسیای مرکزی: تاریخ اجتماعی-سیاسی معماری» اشاره کرد که ضمن هر فصل از آن، زیارتگاه‌های گور امیر در سمرقند، خواجه ابونصر پارسا مزار در بلخ، روضه شریف در مزار شریف و خرقات‌النبی در قندهار مستندنگاری شده و تحولات معماری بوجود آمده در آن‌ها از طریق روایت‌هایی از تاریخ اجتماعی و سیاسی در قرون گذشته ردیابی شده‌اند (McChesney, 2021).

بخش سوم از این پژوهش‌ها که کمتر از سایرین مورد توجه قرار گرفته، به صورت روش‌شناسانه پیش رفته‌اند. در واقع پژوهشگر به سمت یافتن مسیری به منظور نگارش این دست از مقالات رفته و بدین منظور یک دستورالعمل مشخص ارائه کرده است. برای مثال در کتابی با عنوان «مرجع پژوهش»، تکنگاری به عنوان یکی از روش‌های تحقیق معرفی شده و ضمن ارائه تعاریفی از آن، به روند انجام پروژه‌هایی با این روش پرداخته شده است. بنا به تعریف موجود در این منبع، تکنگاری به بررسی عمیق یک موضوع خاص با رویکردی توصیفی یا تبیینی تاکید دارد. این روش نوعی مشاهده گام به گام در ابعاد مختلف و در ادامه تفسیر مشاهدات انجام گرفته با دیدگاهی عمیق و کل گرا است. تمرکز، توصیف، اکتشاف از جمله ویژگی‌های این روش تحقیق محسوب می‌شوند (Ghasemi, 2021: 281-298).

همچنین در مقاله‌ای با عنوان «تکنگاری» به تعریف یک مسیر کلی به منظور نگارش تکنگاری یک روستا پرداخته شده و مراحل پیش روی پژوهشگر مشخص شده است (Nikkholgh, 1978: 59-70). پژوهش حاضر جزء این دسته از پژوهش‌های حوزه تکنگاری قرار می‌گیرد.

مبانی نظری

واژه «مونوگرافی»^۱ از دو جزء «مونو»^۲ یعنی واحد، یکتا و تک و «گراف»^۳ یعنی تصویر، توصیف و نگارش تشکیل شده و در مجموع به معنی توصیف، تصویر و نگارش یک واحد است؛ که معادل این واژه در ترجمه فارسی تکنگاری عنوان شده است. در واقع تکنگاری شیوه تحقیقی عمیق و دقیق است که موضوع واحدی را به صورت همه جانبه مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد؛ از این رو گاه معادل این شیوه با عنوان ژرفانگر یا ژرفایی مطرح می‌شود (Nikkholgh, 1978: 60).

بنا بر تعریف فوق، نخستین ویژگی تکنگاری محدود بودن آن به موضوعی واحد است که همان موضوع واحد به صورت مبسوط مورد مطالعه قرار

معماری و ... آن منطقه می‌پردازد. «صاحب‌آباد» اثر جواد صفی‌نژاد، «فرهنگ مردم سروسنتان» اثر صادق همایونی، «یوش» اثر سیروس طاهباز، «هل هوا» اثر غلامحسین ساعدی و ... نمونه‌هایی از این تکنگاری‌ها بودند (Karami, 2000: 47-49).

بخش دوم از پیشینه‌ی این مقاله شامل تکنگاری‌هایی است که در حوزه‌ی معماری و متناسب با موضوع این مقاله انجام شده‌اند. در واقع پژوهشگر با انتخاب یک اثر معماری مشخص به عنوان موضوع اصلی به تحلیل و بررسی آن از نظرگاه‌های مختلف پرداخته است. برای مثال در پژوهشی با عنوان «شاهکاری از معماری اوائل قرن ششم هجری یا مسجد جامع کبیر قزوین» به معرفی و تحلیل فضاهای این بنا بر اساس ترتیب زمانی ساخت آن‌ها پرداخته شده است. در این زمینه از مقایسه‌ی این بنا با سایر بناهای مشابه با آن بهره برده و کتیبه‌های موجود نیز مورد بررسی قرار گرفته‌اند (Mashkouti, 1967: 3-21). همچنین در پژوهشی با عنوان «مسجد جامع گناباد» ضمن معرفی موقعیت جغرافیایی و تاریخی منطقه به تحلیل و توصیف بخش‌های مختلف بنا از لحاظ الگوی به کار رفته، ابعاد و اندازه‌ها، سازه و تزینات، پرداخته شده است (Zamani, 1970: 6-14).

شایان ذکر است حجم این تکنگاری‌ها در مواقعی بیشتر از حد انتظار شده و در دو یا چند بخش نگاشته شده‌اند. از این رو مقاله‌ای که در پی مقاله‌ی اول نوشته شده جنبه‌ی تکمیلی یافته یا حتی به منظور تصدیق موارد پیشین ارائه شده است. در پژوهشی با عنوان «سه آرامگاه برجی سلجوقی» که در دو بخش تهیه شده به معرفی و تحلیل برج دماوند و برج‌های خرقان پرداخته که بخش اول مقاله، مطالب مربوط به برج دماوند و برج اول (خاوری) خرقان (Stronach & Young, 1969: 335-398) و بخش دوم، مطالب مربوط به برج دوم (باختری) خرقان را در برگرفته است (Stronach & Young, 1970: 147-202).

علاوه بر نمونه‌های فوق، پژوهش‌های جامعی در سطح جهانی و توسط نویسندگان خارجی به چاپ رسیده‌اند که در ضمن هر فصل از آن‌ها، به معرفی ابنیه مهمی تاریخی در سرتاسر جهان پرداخته شده و آثار با ارزشی تکنگاری شده‌اند. از این میان می‌توان به پژوهشی با عنوان «بناهای تاریخی قرون وسطی آسیای مرکزی (معماری قره‌خانی قرن یازدهم و دوازدهم)» اشاره کرد که در قالب کتابی مدون و مصور، مجموعه‌ای از ابنیه‌ی تاریخی از منطقه‌ای کمتر شناخته شده را مورد مطالعه دقیق قرار داده است (Piran McClary, 2020). همچنین در پژوهشی با عنوان «ایاصوفیه در قرن طولانی نوزدهم» به پیشینه‌ی تاریخی و تحولات معماری به وجود

شده (ستون آخر از هر جدول - بخشی از متن مقاله) به استخراج مفاهیم قابل برداشت از هر بخش پرداخته‌شده و این مفاهیم به صورت کلیدواژه‌هایی مشخص تعیین شده‌اند. سپس با مقایسه‌ی این مفاهیم در هر مقاله و مشاهده‌ی اشتراکات موجود، سرنخ‌هایی برای دسته‌بندی و جای‌گذاری آن‌ها در دسته‌ای جامع‌تر تحت عنوان مقولات فراهم شده است. در گام پایانی نیز با دسته‌بندی این کلیدواژه‌ها در دو بخش مقولات و مفاهیم به همراه شواهد موجود در متن، به مستندسازی مطالب پرداخته و بدین صورت یک طرح جامع با مراحل مدون به منظور انجام پژوهش‌های تکنگاری ارائه شده است. مفاهیم و مقولات (مراحل) استخراج شده از متن مقالات توسط افراد مختلف تایید و روایی آن‌ها ثابت شده است. در شکل ۱، خلاصه‌ای از روند پژوهش آمده است.

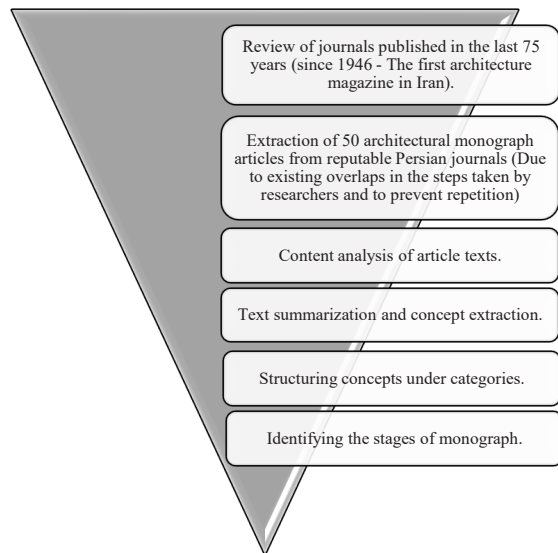

Fig. 1. Research Progress

مراحل تکنگاری معماری

با عنایت به روش تحقیق تحلیل محتوا و مرحله‌ای که شرح آن‌ها در شکل ۱ آمده است، مشخص گردید که پژوهشگران به طرق مختلفی به معرفی یک اثر معماری پرداخته و اطلاعات متعددی در خصوص بنا در اختیار مخاطبان قرار داده‌اند. لیکن در تمامی این پژوهش‌ها چنان که باید شرح جامع و کاملی ارائه نشده و نواقصی پدیدار گشته که برخی از پرسش‌های مخاطبان در خصوص بنا را بی‌پاسخ گذاشته است. از این رو به واسطه‌ی تحلیل محتوای هر یک از این مقالات و مقایسه‌ی کم و کاستی‌ها و هم‌پوشانی‌های موجود در هر کدام، مرحله‌ای مدون به منظور پیش برد چنین پژوهش‌هایی به دست آمده که مراحل پیش روی پژوهشگر در حوزه‌ی تکنگاری را روشن می‌سازد، که عبارتند از: سه مرحله اصلی شامل شناسایی، تاریخ‌نگاری و معماری. در ادامه به شرح هر یک از این مراحل و نحوه‌ی اجرای آن‌ها پرداخته شده است.

می‌گیرد. از این جهت بسیاری از پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه‌های علمی، ادبی و ... در زمره‌ی آثار تکنگاری قرار می‌گیرند (Daneshvar, 2015: 37).

علی‌رغم پیشینه قوی و عملکرد مناسب این روش در پیشبرد پژوهش‌هایی که غالباً مرتبط با موضوعات جامعه‌شناسی انجام گرفته‌اند، استفاده از این روش در حوزه‌ی معماری نیز مطرح بوده و ثمره‌ی به کارگیری آن، شناخت عمیق‌تری از باارزش تاریخی را در پی داشته است.

لازم به ذکر است پژوهش‌های تکنگاری از نظر حجم محدودیتی نداشته و بنا به شواهد موجود توانسته در حد یک مقاله‌ی علمی با تعداد صفحات مشخص یا حتی پایان‌نامه یا کتاب نیز بسط پیدا کند.

روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش تحلیل محتوای کیفی بوده و در مراحل توصیف (تحلیل متن) و تفسیر (تحلیل فرآیندی) از روش تحلیل محتوای کیفی بر اساس روش مایرینگ با سه فرآیند متمایز شامل بیرون کشیدن چکیده متن، توضیح متن و بیرون کشیدن یک ساختار از متن استفاده شده است (Titscher, 2000).

لازم به ذکر است فرآیند تحلیل محتوا در روش مایرینگ شامل سه مرحله بوده که بدین قرار است: تعیین مصالح مورد نیاز، تحلیل موقعیتی (بافت) که متن از آنجا برخاسته است، شاخص‌بندی فرمال مصالح، تعیین جهت تحلیل، تفاوت‌گذاری نظری بین پرسش‌های پژوهش، انتخاب تکنیک‌های تحلیلی (چکیده‌سازی، توضیح، ساختاربندی)، تعریف واحد تحلیل، تحلیل مصالح (چکیده‌سازی، توضیح، ساختاربندی) و تفسیر (Titscher, 2000). تعدادی از مراحل فوق متناسب با نیاز پژوهش پیش‌رو، مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

بنا بر روش تحقیق شرح داده شده و به منظور پیش‌برد پژوهش حاضر، مجلات معتبر حوزه‌ی معماری از اواسط دهه ۲۰ خورشیدی (اولین مجله معماری در ایران) تاکنون مورد بررسی قرار گرفته و از خلال آن‌ها مقالات مرتبط با حوزه تکنگاری استخراج شده‌اند. در ادامه به منظور تعمیم‌پذیری و جامعیت این پژوهش، نمونه‌های تکنگاری موجود با عنایت به مجلات معتبر به چاپ رسیده در هر دهه، مورد بررسی قرار گرفته و به دلیل هم‌پوشانی موجود در مراحل طی شده توسط پژوهشگران و جلوگیری از تکرار مکررات، تعداد ۵۰ مقاله در زمینه تکنگاری معماری انتخاب شده و مورد استناد قرار گرفته‌اند.

در ادامه با چکیده‌سازی متن مقالات که شرح بخشی از آن‌ها در جداول ۱ تا ۱۳ این مقاله ارائه

شناسایی^۴

طبق جدول ۱ و ۲، شناسایی شامل دو بخش انتخاب و مشاهده می‌باشد. در واقع این مرحله به عنوان یکی از حساس‌ترین و شاید سخت‌ترین مراحل تکننگاری شناخته شده؛ زیرا پژوهشگر از بین تعداد قابل توجهی از بناها با کاربری‌های متعدد، یک مورد را برگزیده و مسیر خود را پیدا می‌کند. در این بین می‌بایست به موارد زیادی از جمله امکان دسترسی به بنا، امکان عکس‌برداری و تهیه مستندات لازم، پیشینه‌ی کار در زمینه بنای انتخابی و میزان علاقه به پژوهش در بنای مورد نظر نیز توجه کند. در ادامه به منظور آشنایی با این مرحله به توضیح بخش‌های آن پرداخته شده است.

۱. انتخاب

اولین گام برای شروع، انتخاب یک نمونه‌ی مناسب به منظور تکننگاری است. تصور عموم بر این است که یک بنای شناخته شده، ارزشمندتر بوده و شانس بیشتری برای انتخاب دارد اما در اصل شناخته شده بودن یا

Table 1. Selection

Article Title	Building Name	Reasons for Selection of Building	Excerpt from the Article
Gonbad-e Sorkh of Maragheh	Gonbad-e Sorkh of Maragheh	1. Severe damage 2. Need for restoration 3. Beauty and elegance of the work	"The tomb known today as Gonbad-e Sorkh is like a beautiful statue with broken head and hands... Holes have been made in its walls for lighting... Part of its inscriptions have been destroyed... There is a fear that moisture will affect it and destroy the tomb" (Behnam, 1963: 2)
Jafarabad School, an Unknown Building from the Safavid Era	Jafarabad School	1. Being unknown 2. Risk of destruction	"Jafarabad School is one of the few Safavid schools... Due to the lack of intervention in the original building and being unknown and exposed to destruction, it has been studied" (Ahmadi & Javari, 2014: 132)
Jameh Mosque of Ardabil	Jameh Mosque of Ardabil	1. Ruin of the building	(Siro, 1997: 598)
Building of the Jameh Mosque of Varamin	Jameh Mosque of Varamin	1. Need for restoration	(Khamseh, 2008: 73)

۲. مشاهده

بر اساس تحلیل محتوای متن مقالات تکننگاری، این‌گونه به نظر می‌رسد که مشاهده به دو صورت مستقیم و غیرمستقیم انجام گرفته که در ادامه به شرح هر کدام پرداخته شده است.

۱. مشاهده مستقیم

در این حالت تمامی بخش‌های بنا بدون ذره‌ای غفلت با در نظر گرفتن نکات ایمنی مورد توجه قرار گرفته است. این مشاهده می‌بایست به گونه‌ای انجام گیرد که پژوهشگر تصور کند شانس مجددی برای بازگشت نخواهد داشت و این تنها فرصتی است که او می‌تواند برای مشاهده و تهیه فیلم یا عکس از آن اثر معماری در اختیار داشته باشد؛ چنان‌که در حقیقت نیز این امکان وجود دارد که بازدید مجدد از یک بنا سخت یا غیرممکن باشد. علاوه بر این‌ها، توقف در بنا و ثبت اسکیس‌های مختلف از نما و تزئینات موجود نیز می‌تواند مکمل این مرحله باشد.

۲. مشاهده غیرمستقیم

در مواردی دسترسی و مشاهده مستقیم بنای مورد نظر وجود ندارد. از این رو پژوهشگر صرفاً بر اساس منابع موجود نظیر سفرنامه‌ها، گزارش‌های ثبت شده، خاطرات، نقاشی‌ها، اسکیس‌های موجود و ... به تحلیل و بازخوانی

نبودن یک اثر معماری، معیار مناسبی برای ارزش‌گذاری آن نیست؛ ولو اینکه انتخاب یک بنای کمتر شناخته شده مفیدتر بوده و به شناسایی و قرارگیری آن در مسیر حفظ و مرمت و حتی ثبت در فهرست آثار ملی کمک کند. در سرتاسر ایران بناهای بسیاری وجود دارند که با گذشت زمان و تحت تاثیر عوامل مختلف طبیعی و غیرطبیعی در معرض تخریب قرار گرفته و بدون اینکه نامی از آن‌ها باقی بماند، ویران شده‌اند. شناسایی این بناها و انتخاب آن‌ها به عنوان موضوع مقالات تکننگاری علاوه بر بازگرداندن هویت به این بناهای فراموش شده موجب شناسایی اصول معماری به کار رفته در گذشته، تکنیک‌های ساخت، نوع مصالح مورد استفاده و ... شده و می‌تواند منبع الهامی برای معماری امروز باشد. بر این اساس در این بخش به هدف و ضرورت انجام پژوهش نیز اشاره شده و پژوهشگر دلایل خود را برای انتخاب بنای مورد نظر شرح می‌دهد. در جدول ۱، چهار مورد از مقالات تکننگاری و چگونگی پرداختن آن‌ها به این بخش از مرحله شناسایی ارائه شده است.

بنا می‌پردازد. در این بین می‌توان به پژوهشی با عنوان «مسجد نائین» اشاره کرد. این مقاله که در ادامه‌ی مقاله‌ای دیگر به چاپ رسیده، از سری عکس‌های پوپ از این بنای شاخص استفاده کرده و در تکمیل گفته‌های پیشین و روشن ساختن زمان ساخت بنا پیش رفته است (Falari, 1979). هرچند این پژوهش به خوبی توانسته به توصیف این اثر معماری بپردازد اما باید در نظر داشت که مشاهده‌ی اثر توسط پژوهشگر بسیار مهم بوده تا جایی که به عنوان یکی از ویژگی‌های تکننگاری نیز به آن اشاره شده است.

لازم به ذکر است ترکیب هر دو نوع مشاهده‌ی مستقیم و غیرمستقیم نیز امکان‌پذیر است؛ به گونه‌ای که پژوهشگر پیش از مشاهده‌ی مستقیم اثر به جمع‌آوری اسناد و مشاهده‌ی تصاویر مرتبط پرداخته و با داشتن یک دید کلی از سوژه‌ی مورد نظر وارد فضا می‌شود. همچنین با استفاده از این منابع تصویری می‌توان به سیر تحولات پیش آمده در بنا، الحاقات، کاستی‌ها و ... پی برد؛ که این امر در زمینه‌ی مرمت بنا و تکمیل بخش‌های آسیب دیده به منظور بازسازی آن‌ها نیز مفید خواهد بود. لازم به ذکر است جمع‌آوری این اسناد مصور در مرحله‌ی دوم از تکننگاری یعنی تاریخ‌نگاری نیز بسیار کارآمد است. در جدول ۲، تعدادی از مقالات تکننگاری و چگونگی پرداختن آن‌ها به این بخش از مرحله شناسایی ارائه شده است.

Table 2. Observation

Article Title	Building Name	Type of Observation	Excerpt from the Article
Retrieving the Plan and Reinterpreting Unknown Gardens of Iran: A Case Study of Nishapur's Neshat Garden	Nishapur's Neshat Garden	Direct	"First of all, a relatively intact clay fence with four semi-destroyed towers at the four corners and an opening in the southern wall and the ruins of two buildings and a number of scattered trees in the area are visible. Based on the remaining, the generalities of the garden plan can be traced very vaguely..." (Etezadi & Golestani, 2018: 26)
Chehel Sotoun Mosque of Mulla Rustam of Maragheh	Mulla Rustam Mosque of Maragheh	Direct	"... The way the external light is used is such that at all hours of the day, the amount of light is such that a person desires in such an environment. The light of the shabestan is neither so much as to hurt the eye ... nor is it so insignificant that a person feels depressed and sad in it..." (Varjavand, 1975: 5)
Visual Recreation of the Destroyed Ayeneh Khaneh Palace; An Example of Safavid-Era Palaces (Adili et al., 2015: 13-28)	Ayeneh Khaneh Palace	Indirect	The following images, from right to left, show the Ayeneh Khaneh Palace of Isfahan. These images and plans were recorded by Dieulafoy, D'Allemagne, and Coste, travelers of the Qajar era.
Isfahan's Naqsh-e Jahan Square (Honarfar, 1971: 2-28)	Isfahan's Naqsh-e Jahan Square	Indirect	The following images, from right to left, show Isfahan's Naqsh-e Jahan Square from the book illustrated Documents of Europeans from Iran, Lubrun's travelogue, and Dieulafoy's photo archive.
Ancient Castle of Izadkhast and Its Historical Monuments	Izadkhast Castle	Direct	(Varjavand, 1972: 60)
Moayer al-Mamalek Mosque and School	Moayer al-Mamalek Mosque and School	Direct	(Zarghami, 2006: 62)

آن واقع شده است. در این مرحله از منابع مختلفی نظیر سفرنامه‌ها، متون تاریخی و جغرافیایی، اشعار شاعران، نقشه‌ها و طرح‌های ترسیم شده، اطلس‌ها، پژوهش‌های متأخر و ... استفاده شده است. این اطلاعات به شناخت اقلیم آن منطقه و اهمیت و سرگذشت آن در طول تاریخ کمک کرده است. در جدول ۳ خلاصه‌ای از موارد گفته شده با استناد به چند مورد از مقالات تکنگاری آورده شده است.

۲. زمان ساخت و سیر تحولات بنا از ابتدا تاکنون

شناسایی زمان ساخت بنا یکی از کلیدی‌ترین بخش‌های این مرحله محسوب می‌شود؛ چنان‌که در برخی از مقالات شناسایی زمان ساخت بنا به عنوان یکی از سوالات تحقیق مطرح و تلاش شده تا با استفاده از منابع معتبر و اسناد موجود به این پرسش

تاریخ‌نگاری^۵

طبق جداول ۳ تا ۸، تاریخ‌نگاری شامل چهار بخش است که عبارتند از: جغرافیای تاریخی منطقه، زمان ساخت بنا و سیر تحولات آن از ابتدا تاکنون، سازنده و بانیان بنا و علت نام‌گذاری بنا. ترتیب ارائه‌ی موارد فوق، بسته به چگونگی نگارش متن مقاله ممکن است متفاوت باشد، اما اشاره به این نکات و روشن ساختن آن‌ها برای مخاطب، به درک بهتر او از مطالب ارائه شده و بالا بردن کیفیت تکنگاری کمک می‌کند.

۱. پیشینه تاریخی و موقعیت جغرافیایی منطقه

یکی از مهم‌ترین موضوعاتی که در اکثر تکنگاری‌ها به آن پرداخته شده، شناسایی پیشینه‌ی تاریخی و موقعیت جغرافیایی منطقه‌ای است که بنا در

Table 3. Identification of Historical Background and Geographical Location of the Region

Article Title	Building Name	Resources Used	Excerpt from the Article
Shebeli Tower of Damavand (Sheybani, 1986: 59-64)	Shebeli Tower of Damavand	Travelogues	James Morier is perhaps the first traveler to have left a description of the Damavand region... He says: "The first recognizable part of the village is an old minaret or tower that is prominently located on top of a hill." Charles Stuart reports "... they go up from the main Damavand River on the slope of a hill and reach a brick tower, whose construction date is unknown nor its use..."
		Maps and Images	The following images, from right to left, show a plan of the panorama of the city of Damavand and the Shebeli Tower in its eastern area, by James Morier, and the map of Jabal, Gilan, Mazandaran, Kumes, and Gorgan provinces by Le Strange.
Naraq Bazaar: The Holder of Natural Environment, Historic Routes and the Qajar City Heritage (Omran Pour et al., 2018: 95-99)	Naragh Bazaar	Dictionary	Naragh, which is currently part of Delijan, is located at approximately 34 degrees latitude and 50 degrees and 50 minutes east longitude, and its altitude above sea level is 1900 meters.
		Historical Texts	Zein al-Abidin Shirvani... in his book "Bostan al-Siaheh" in mentioning Naragh, describes it as a village in the Kashan regin with many gardens. Hasan Qomi in 378 AH ... when he is engaged in describing the castles... mentions the name of Able Castle and says: "This castle is near Naragh..."
		Travelogue	Hajj Sayyah, who was born in Mahallat and was familiar with the region, has compared the situation of 1294 AH with the past situation of Naragh, which he had also seen... He says: "Naragh was a very prosperous, profitable, and pleasant place that was called Little India."
		Recent Research	Le Strange has also spoken about this city: "Gonabad is a large city ...which Ibn Hawqal called it "Yanabad" and Muqaddasi called it "Janawad" and it has been called in other forms..."
Jameh Mosque of Varamin and Its Beauties	Jameh Mosque of Varamin	Travelogues	(Khamseh, 2008: 75)

حل پرسش خود رفته و با تحلیل یافته‌های خود به سرنخ‌هایی برای تعیین زمان ساخت بنا پی می‌برد. گاهی نیز با توجه به نبود بنایی با کاربری مشابه یا نزدیک به بنای مورد نظر، دایره‌ی این بررسی‌ها گسترده‌تر شده و چند منطقه را در بر گرفته است. در جدول ۵ خلاصه‌ای از موارد گفته شده با استناد به یک نمونه از مقالات تکنگاری ارائه شده است.

همان‌طور که گفته شد، در برخی از تکنگاری‌ها بسته به وجود مدارک و اسناد معتبر مصور و مکتوب به سیر تحولات بنا از ابتدا تاکنون پرداخته شده و مراحل ساخت بنا، تغییرات بوجود آمده در کاربری بنا طی سالیان گذشته و الحاقات صورت گرفته به ترتیب زمانی مشخص شده‌اند. در جدول ۶ به این بخش از مرحله‌ی تکنگاری پرداخته شده است.

پاسخ داده شود. کتیبه‌های به کار رفته در بنا، اشعار شاعران، سفرنامه‌ها و متون تاریخی می‌توانند از منابع مورد استفاده در این زمینه باشند. در جدول ۴ خلاصه‌ای از موارد گفته شده با استناد به چند مورد از مقالات تکنگاری آورده شده است.

در برخی موارد شناسایی زمان ساخت بنا با استفاده از منابع نام برده امکان‌پذیر نبوده یا تردیدی در صحت آن وجود دارد. از این رو می‌بایست به واسطه‌ی روش‌های دیگری به این موضوع پی برد.

شناسایی و بررسی بناهای تاریخی‌دار واقع در منطقه‌ای که بنای مورد نظر در آن قرار گرفته و مقایسه آن‌ها با یکدیگر، یکی از راه‌های پیدا کردن زمان ساخت بنا است. در واقع پژوهشگر با بررسی آثار تاریخ‌گذاری شده که با بنای مورد نظر از لحاظ کاربری مشابه‌اند به دنبال سرنخ‌هایی برای

Table 4. Building Construction Time (1)

Article Title	Building Name	Resources Used	Excerpt from the Article
Chehel Sotoun Palace (Honarfar, 1972: 6-11)	Chehel Sotoun Palace	Inscriptions in the Building	"According to a historical inscription that was unearthed in 1948... Chehel Sotoun Palace was completed in the fifth year of the reign of Shah Abbas II in the year 1057 AH..."
		Poems of Poets	Saeb Malik al-Shu'ara, the court poet of Shah Abbas II, described the Chehelsotoun Palace in a long poem and stated the date of completion of this building... The date of completion of this palace, calculated using the Abjad letters, is 1057 AH...
Re-Commentary of Sa'adat Abad Garden of Qazvin "A Comparative analysis of Abdi Beig Shirazi's poems and historical documents" (Yarahmadi & Ansari, 2017: 31)	Saadat Abad Garden of Qazvin	Historical Texts	Qazi Mir Ahmad Hosseini Qomi in "Khulasat al-Tavarikh" said: "Shah ... in this year (951 AH) had the idea to build a garden in Qazvin... He designed the garden in a square shape and named it Sa'adat Abad Garden..." Qomi mentioned in the events of the thirty-fifth year of the reign of Shah Tahmasb I: "Also in this year (965 AH), the construction of mansions of Sa'adat Abad Garden were completed including interior and exterior houses, the street and the royal court" Hassan Beig Roumlou also wrote in Ahsan al-Tavarikh: "In this year (965 AH), the Shah under the mercy of God transferred from the old Royal court to the new Royal Court"
Alishah Citadel of Tabriz (Anonymous, 1972:41)	Alishah Citadel	Historical Texts	Hamdollah Mostofi writes: "... Khajeh Taj al-Din Alishah Gilani built a large mosque in the city of Tabriz outside the Narmian ... larger than the Kasra Ivan ..."
		Travelogue	Jean Chardin wrote about the construction of this mosque: "... There are 250 mosques in Tabriz, the largest of which is Alishah Mosque... This mosque was built during the time of Taj al-Din Alishah Gilani, minister of Sultan Muhammad Khodabandeh... in the south part of the city of Tabriz..."
Church of St. Stepanos	Church of St. Stepanos	Travelogue	(Karang & Torabi, 1974: 16)

Table 5. Building Construction Time (2)

Article Title	Building Name	Resources Used	Excerpt from the Article
Qal'eh Dokhtar of Bajestan of Gonabad	Qal'eh Dokhtar of Bajestan	Similar Buildings	"Qal'eh Dokhtar of Bajestan ... seems to belong to the Sasanian period because: Firstly, like other castles of the Sasanian period, it is located on top of a high peak and next to one of the internal routes of the plateau... Secondly, like other buildings and Dokhtar castles of the Sasanian period, it has square and rectangular halls... Thirdly..." (Zamani, 1972: 259)

Table 6. Evolution of Buildings

Article Title	Building Name	Resources Used	Excerpt from the Article
The 'Baq Takht' Garden in Shiraz (Khoie & Garavandpour, 2010: 32-38)	The 'Baq Takht' Garden in Shiraz	Historical Texts	"Atabak Qarache founded a garden north of Shiraz in the late fifth or sixth century AH, which was named Takht-e Qarache. The garden was vast and magnificent around the ninth century... Agha Mohammad Khan made changes to the garden and built a new building in it... With the construction of the new building, the garden was called Takht-e Qajar..."
		Drawn Designs and Images	The following images, from right to left, show designs of Baq - Takht in the late Safavid or early Afsharid era by Hofsted, in the late Qajar period by Dieulafoy, and in the late Qajar period taken from the book "A Study in the Recognition of Iranian Gardens"
Visit to Soltaniyeh Dome, the Largest Islamic Dome (Gilani, 1973: 22-23)	Soltaniyeh Dome	Historical Texts	"... Sultan Mohammad Khodabandeh began building his dome next to the fortress and city of Soltaniyeh in the spring of 704 AH ... The shortcomings of the city, the dome, and other buildings of Soltaniyeh were completed by Sultan Abu Saeed Bahadur ... Mohammad Khodabandeh ... built a lofty and very beautiful tomb for himself, which is one of the masterpieces of world architecture ... He added schools, mosques, khanqahs, and ... to the complex"

۳. سازنده و بانیان بنا

شناسایی سازنده و بانی اثر می‌تواند به علل ساخت بنا، تأیید یا رد زمان نسبت داده شده به آن و حتی گاهی شناخت مرمت‌گران، هنرمندان، معماران و افرادی که در زمینه‌ی شکل‌گیری آن بنا نقش داشته‌اند، کمک کند. کتیبه‌های به کار رفته در بنا، نام بنا، سفرنامه‌ها و متون تاریخی می‌توانند از منابع مورد استفاده در این زمینه باشند. در برخی از آثار به جای مانده، به نام معمار یا هنرمندان فعال در زمینه ساخت آن اثر نیز اشاره شده که معرفی آن‌ها در امر تکنگاری توصیه می‌شود. چه بسا شناخت معمار یک بنا و مقایسه آثار وی در طول دوران فعالیتش، پرسش‌ها و ابهامات موجود در خصوص بنای مطالعاتی را برطرف سازد. در جدول ۷ به این بخش از مرحله‌ی تاریخ‌نگاری پرداخته شده است.

۴. علت نام‌گذاری بنا

علل متفاوتی برای نام‌گذاری بناهای مختلف شناسایی شده است. محل قرارگیری بنا، شکل ظاهری آن و سازنده‌ی بنا، می‌توانند از عوامل تأثیرگذار بر نام بنا باشند. از این رو یافتن علت نام‌گذاری بنا یکی از بخش‌های مرحله‌ی تاریخ‌نگاری محسوب می‌شود. هرچند ممکن است علت نام‌گذاری برخی ابنیه نامشخص باشد، که در این صورت بهتر است به این موضوع اشاره شود. در جدول ۸ خلاصه‌ای از

موارد گفته شده با استناد به چند مورد از مقالات تکنگاری آورده شده است.

معماری

سومین و آخرین مرحله‌ی تکنگاری که شناخت بنا را تکمیل و قدرت تصویرسازی ذهنی از آن را برای مخاطب فراهم کرده، مرحله‌ی معماری است. بر اساس تحلیل محتوای صورت گرفته که بخشی از آن در جداول ۹ تا ۱۳ منعکس شده است. مرحله‌ی معماری شامل پنج بخش است که عبارتند از: عناصر فضایی، فرم ظاهری، سازه و شیوه اجرا، مصالح و تزیینات. بررسی‌های انجام گرفته نشان می‌دهد که پرداختن به موارد فوق به دو حالت انجام گرفته و به موجب آن، ویژگی‌های کالبدی و ساختاری بنا مشخص شده‌اند.

اولین حالت به گونه‌ای است که این پنج بخش به صورت عنوان‌هایی مجزا مطرح شده و در ذیل آن‌ها به موارد مرتبط با هر کدام اشاره شده است. در دومین حالت نیز بدون جداسازی این بخش‌ها از یکدیگر و با ترکیب آن‌ها به صورت دقیق و قابل فهم، به موارد فوق پرداخته شده است. بر این اساس پژوهشگر با استفاده از گزارش‌های ثبتی میراث فرهنگی، گزارش‌های حین بازدید، تصاویر برداشت شده، سفرنامه‌ها و متون تاریخی به توصیف بنای مورد نظر پرداخته و ویژگی‌های معمارانه آن

Table 7. Builder and Founders of the Building

Article Title	Building Name	Resources Used	Excerpt from the Article
Alisha Jilani Mosque (Mashkour, 1970: 24)	Alishah Mosque	Travelogue	Ibn Battuta... in his book "Rihla" describes this mosque: "... After that, we reached a mosque that was built by the minister Alishah, known as Gilani..."
		Historical and Geographical Texts	Mahmoud ibn Mohammad ibn Aqsarayi... writes: "Taj al-Din Alishah was a benevolent minister and founded a mosque in Tabriz..." Katib Çelebi... writes: "Minister Khwaja Taj al-Din Alishah built a magnificent mosque in the southwestern part of Tabriz, in the neighborhood of Niyarmian, which is larger than Kasra Ivan ..."
Study and Analysis of Architecture and Ornaments of Sepahsalar-e-Ghadim Madrasa (Neyestani et al., 2011: 180)	Sepahsalar-e-Ghadim Madrasa	Historical Texts	Etemad al-Saltaneh in his book "Sadr al-Tavarikh" states about this building: "And among the glorious works of Mirza Mohammad Khan is his Madrasa which he built in Dar al-Khilafah Tehran... This work is known as Sepahsalar Madrasa..."
Study of historical evolution and formation of Jameh Mosque of Kashan (Alemi & Kamali Zarchi, 2021: 42-43)	Jameh Mosque of Kashan	Historical Texts	In "Mirat al-Buldan" it is stated: "The mosque in Kashan known as Jameh was built by Safieh Khatun, daughter of Malik Ashtar." Naraqi, in his historical works on Natanz and Kashan, writes about the founder of the Jameh Mosque: "This building is the oldest mosque and ancient structure inside the city of Kashan... which was founded by Safi al-Din Abu Taher Kashi, known as Aziz al-Hazrat."
		Inscriptions in the Building	Elsewhere, the architect of the mosque is identified as Majid (Al-Qazi al-Jalil - Al-Bana) as written on the inscription. (Qassabian, 2005: 97)
Goharshad Mosque of Mashhad After Six Hundred Years	Goharshad Mosque	Inscriptions in the Building	

Table 8. Reason for Naming the Building

Article Title	Building Name	Resources Used	Excerpt from the Article
Bagh-e Khalatpooshan Tabriz and its Central Pond Pavilion (Kabir Saber & Sadri Kia, 2008: 87)	Bagh-e Khalatpooshan Tabriz	Travelogues	Tavernier writes in his travelogue: "...The Shah often sends robes of honor (khalat) to provincial governors as a sign of favor and attention... and usually, one or two farsakhs from each city, a Khalatpooshan (place for wearing robes of honor) has been built, where the governor goes with his retinue, and the Shah's envoy also comes there with the robe of honor."
Taj Abad Historic Garden of Natanz (Mokhtari Taleghani & Khosravi Javid, 2016: 63)	Taj Abad Historical Garden	Historical Texts	According to the book "Sarabe Zendegi" (The Mirage of Life) written by Jahangir Khan Riahi, Shah Abbas Safavid built this complex for his sister, Taj Khano. For this reason, this place is named Tajabad, and Tajabad Garden is located in a village with the same name. (Daneshtdoost, 1981: 2)
Rabat Sharaf	Rabat Sharaf	Recent Researches	

تاریخی و یا حتی سفرنامه‌ها استفاده شده است. لازم به ذکر است استفاده از سفرنامه‌ها و متون تاریخی موجب شناسایی عناصری شده که ممکن است در حال حاضر از بین رفته یا بقایای اندکی از آن‌ها باقی مانده باشد. در جدول ۹ به این بخش از مرحله‌ی معماری پرداخته شده است.

۲. فرم ظاهری

در این بخش از پژوهش به ابعاد و اندازه‌ی اجزای تشکیل دهنده‌ی بنا، فرم هندسی آن‌ها، تناسبات، الگوی ساخت، جهت‌گیری‌ها، سلسله مراتب فضایی آن‌ها و به طور کلی به فرم ظاهری نمونه‌ی مطالعاتی اشاره شده است. بررسی‌های انجام گرفته نشان می‌دهد که پژوهشگران به گونه‌های مختلفی به شرح موارد فوق پرداخته و از منابعی نظیر پلان‌های برداشت شده، تصاویر موجود، یادداشت‌های حین بازدید، سفرنامه‌ها و متون تاریخی بهره گرفته‌اند.

یکی از مرسوم‌ترین حالات برای تکمیل این بخش از تکننگاری، استفاده از عناصر فضایی نام برده در بخش پیشین و توصیف شکل ظاهری آن‌ها است. در واقع استفاده از این عناصر که معمولاً به ترتیب خاصی نام برده شده‌اند، علاوه بر تعیین یک مسیر راهنما برای نگارش این بخش از متن تکننگاری، موجب تسهیل فهم مطالب برای مخاطب و شکل‌گیری تصویری ذهنی از بنا، بدون حضور در آن و صرفاً با مطالعه‌ی مقاله شده است. در جدول ۱۰ خلاصه‌ای از موارد گفته شده با استناد به چند مورد از مقالات تکننگاری ارائه شده است.

را برای مخاطب روشن ساخته است. در ادامه به منظور درک بهتر هر آنچه می‌بایست در این مرحله به آن اشاره شود، به صورت جداگانه به هر کدام از بخش‌ها پرداخته شده است. لازم به ذکر است جداسازی این بخش‌ها در متن مقالات الزامی نبوده و پژوهشگر می‌تواند به صورت ترکیبی نیز به توصیف بنا بپردازد. تفکیک این مراحل در این پژوهش به منظور ارائه شکل کامل و طبقه بندی شده به عنوان یک راهنما برای پژوهشگر می‌باشد. در ادامه هر کدام از بخش‌های این مرحله به تفکیک ارائه شده‌اند.

۱. عناصر فضایی

نام بردن اجزای تشکیل دهنده‌ی بنا، تعیین موقعیت قرارگیری آن‌ها و نحوه‌ی دسترسی اندام‌های بنا به یکدیگر، از جمله مواردی است که در این بخش به آن‌ها توجه شده است. بر این اساس گاه پژوهشگر صرفاً عناصر فضایی موجود در هر ضلع از بنا را نام برده و در ادامه به صورت مجزا به هر یک از موارد فوق اشاره کرده است. گاهی نیز حین معرفی عناصر به توضیحاتی جامع در جهت تکمیل این بخش از تکننگاری پرداخته است. در مواردی نیز یک مجموعه تاریخی از تعدادی بنای مشخص و تعریف شده تشکیل شده که پژوهشگر به معرفی آن‌ها به عنوان عناصر فضایی تشکیل دهنده پرداخته و در ادامه به عناصر سازنده‌ی هر جزء اشاره کرده است.

در این بخش از منابعی نظیر گزارش‌های ثبتی میراث فرهنگی، یادداشت‌های حین بازدید، متون

Table 9. Spatial Elements

Article Title	Building Name	Resources Used	Excerpt from the Article Text
The Marvi Madrasa and its Developments during the Qajar Period	Marvi Madrasa	Endowment	... The school's space included a large school, a small school, ... residences for the teacher, prayer leader, and students, and a public bath and ... The main spatial element was the large school, which itself comprised cells (Hujreh) and teaching rooms (Madras), two mosques for winter and summer, ... an entrance plaza (Jelokhan), a courtyard (Sah'n), and an ivan. The courtyard of the large school was the main organizer of the spaces, courtyard featuring four large gardens and a pool in their center. Three teaching rooms were located to the north, south, east, and west of the courtyard... (Heidarkhani & Ahari, 2021:97)
Unknown monuments of Iran: Mortaz Ali's well	Mortaz Ali Well	Historical Texts	Forsat al-Dawla wrote about Mortaz Ali Well in his book "Asar-e Ajam": "...It is a spacious area where several rooms made of stone and plaster have been built, along with two large water cisterns, and also a single-doored room which is vast inside. In that room..." (Bahari, 1974: 60)
Fath-Abad Garden Persian Garden's Renovation and the Original Indicators of the Persian Garden	Fath-Abad Garden	Visit Report	(Alehashemi, 2020: 10-11)
Re-recognition and Architectural Analysis of Jameh Mosque of Hamadan	Jameh Mosque of Hamadan	Visit Report	(Pourshabaniyan et al., 2018: 114)

Table 10. Exterior Form

Article Title	Building Name	Resources Used	Excerpt from the Article Text
Ostad Mosavverolmaleki House (Isfahan Painting House)	Ostad Mosavverolmaleki House	Visit Report	"Due to the house's location in the hot and dry climate of Isfahan, it is built in an introverted and enclosed manner. Most openings face the central courtyard, and the exterior facades have minimal connection with the interior of the building..." (Kiani & Madanian, 2015: 5)
Historical Bazaar of Kashan (Shateri, 2006: 175)	Kashan Bazaar	Travelogue	Pietro Della Valle writes about the Kashan Bazaar: "Inside the city, as usual, the bazaar's roof is covered, and on both sides, there are relatively good buildings. In the middle of the bazaar, there is a beautiful Chahar-suq (crossroads) with new, white, clean walls and..." (Zarei, 2011: 131)
Architectural Features and Decorations of Khosro Abad Mansion, Sanandaj	Khosro Abad Mansion, Sanandaj	Visit Report	
Chahar Bagh of Isfahan	Chahar Bagh of Isfahan	Travelogue	(Honarfar, 1970: 9)

۳. سازه و شیوه اجرا

سازه بنا و شیوه قرارگیری عناصر سازه‌ای در کنار یکدیگر موجب شناسایی تکنیک‌های اجرایی ساده و پیچیده‌ای شده که یک اثر تاریخی را به مدت طولانی در برابر خطرات مختلف حفظ کرده و استوار نگه داشته است. ترکیب این بخش با بخش مصالح در بین مقالات رایج بوده و به طور همزمان به هر دو اشاره شده است. در جدول ۱۱ به چند مورد از مقالات موجود به منظور شناخت این بخش اشاره شده است.

۴. مصالح

همانطور که پیش‌تر گفته شد، مصالح و سازه بسیار با هم عجین بوده و در بسیاری از مقالات به هردوی آن‌ها به طور همزمان اشاره شده است. در مواردی نیز به صورت مجزا به مصالح پرداخته شده که گاه پژوهشگر به نام بردن مصالح اکتفا کرده و در مواقعی علاوه بر معرفی، توضیحاتی نیز به منظور تکمیل این بخش ارائه کرده است. در جدول ۱۲ به چند مورد از مقالات موجود به منظور شناخت این بخش اشاره شده است.

۵. تزئینات

تزئینات به عنوان آخرین بخش از مرحله‌ی معماری،

گاه به صورت مجزا و گاه به صورت ترکیبی با بخش مصالح ارائه شده است. ترسیم جدول و دسته‌بندی تزئینات به کار رفته در بنا در کنار تصاویر و طرح‌های برداشت شده از آن‌ها از جمله مواردی است که به معرفی تزئینات موجود کمک کرده است. در جدول ۱۳ به چند مورد از تکنگاری‌های موجود به منظور روشن ساختن تزئینات بنا اشاره شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

طبق بررسی‌های انجام گرفته و تحلیل محتوای مقالات موجود در حوزه تکنگاری معماری، پژوهشگران به شکل‌های مختلفی به تحلیل بنای مطالعاتی پرداخته و همین امر موجب غفلت آنان از برخی اطلاعات لازم‌الذکر در تکنگاری بنا شده است. در واقع طی ۷۵ سال گذشته و مقالات تکنگاری به دست آمده از این دوران که بخشی از آن‌ها در جداول ۱ تا ۱۳ منعکس گردید، پژوهشگران به طرق مختلفی با استناد به منابعی معتبر به مستندنگاری ابنیه تاریخی ایران پرداخته و نتیجه‌ی کار خود را با ادبیات‌های مختلفی ارائه کرده‌اند. بنا به شواهد موجود، با نزدیک شدن به زمان حاضر حجم مقالات تکنگاری افزایش یافته و اطلاعات منتشر شده در آن‌ها غنی‌تر و تکمیل‌تر شده است. در واقع اطلاعات

Table 11. Structure and Construction Method

Article Title	Building Name	Resources Used	Excerpt from the Article Text
Khidr Shrine of Hamadan	Khidr Shrine of Hamadan	Visit Report	"The dome of the shrine rests on four squinches (Pendentives). It is a single-shell, low-rise dome. The neck of the dome is situated between the squinches and..." (Zarei, 2002: 198)
Charkhab, Achaemenid Coastal Palace	Cherkhab Palace	Archaeological Report	"...After preparing the desired surface, the sub-base and foundation for the column bases were constructed, each with five or six large and small rubble stones, forming a foundation to prevent heaviness and sinking of the column bases, and were made in a square shape." (Shirani & Abbasi, 2015: 21)
A Study on the Function and Architecture of Harunieh Tus Building	Harunieh Tus	Visit Report	(Koohestani & Zarei, 2018: 73)
Jameh Mosque of Qaen	Jameh Mosque of Qaen	Visit Report	(Naderi, 1980: 103)

Table 12. Materials

Article Title	Building Name	Resources Used	Excerpt from the Article Text
Studies of the Caravansary Inside City of Hamadan Qajar Period Case Study Caravansara Haj-Safarkhany	Haj Safarkhani Caravansara	Visit Report	"Stone, as the main material for the foundation and plinth, with lime-mortar, and brick in the walls with gypsum-soil mortar, wooden beams in the second-floor loading area and old doors, columns made of wood, and their bases of stone..." (Piri & Afshari Azad, 2015: 216)
Deirkaj Caravansarai	Deirkaj Caravansarai	Visit Report	"The construction materials of Deirkaj Caravansarai are indigenous to the region and consist of rubble stones from nearby mountains, which were entirely used in the fences, towers, room foundations, etc. The elliptical arches and barrel vaults of the rooms, etc., were constructed using brick." (Arab, 2006: 99)
The Demon House Square Dome, a Newly-Discovered Sassanian Fire Temple	The Demon House Square Dome	Visit Report	(Hashemi Zarjabad et al., 2010: 86)
Analysis of traditional architecture in building the capital of Qajar period Mofakhem	Dar-al-hokoume Mafkham Monument	Visit Report	(Sanieepor et al., 2017: 79)

Table 13. Decorations

Article Title	Building Name	Resources Used	Excerpt from the Article Text
Jameh Mosque of Varamin	Jameh Mosque of Varamin	Visit Report	"The entrance portal of the Jameh Mosque of Varamin, located on its northern side, consists of arched niches and recesses both inside and out, serving as decorative elements in various parts of the portal. On these architectural elements, tilework and brickwork decorations in geometric, vegetal, and calligraphic patterns have been executed." (Farahani, 2002: 45)
A research about quiddity of Khan Mosque in jahrom, A dome-based mosque in Fars province	Khan Mosque	Visit Report	(Amiri Azar, 2019: 21)
The Radiant Jewel of Safavid Architecture in Isfahan	Sheikh Lotfollah Mosque	Visit Report	(Honarfard, 1977: 11)

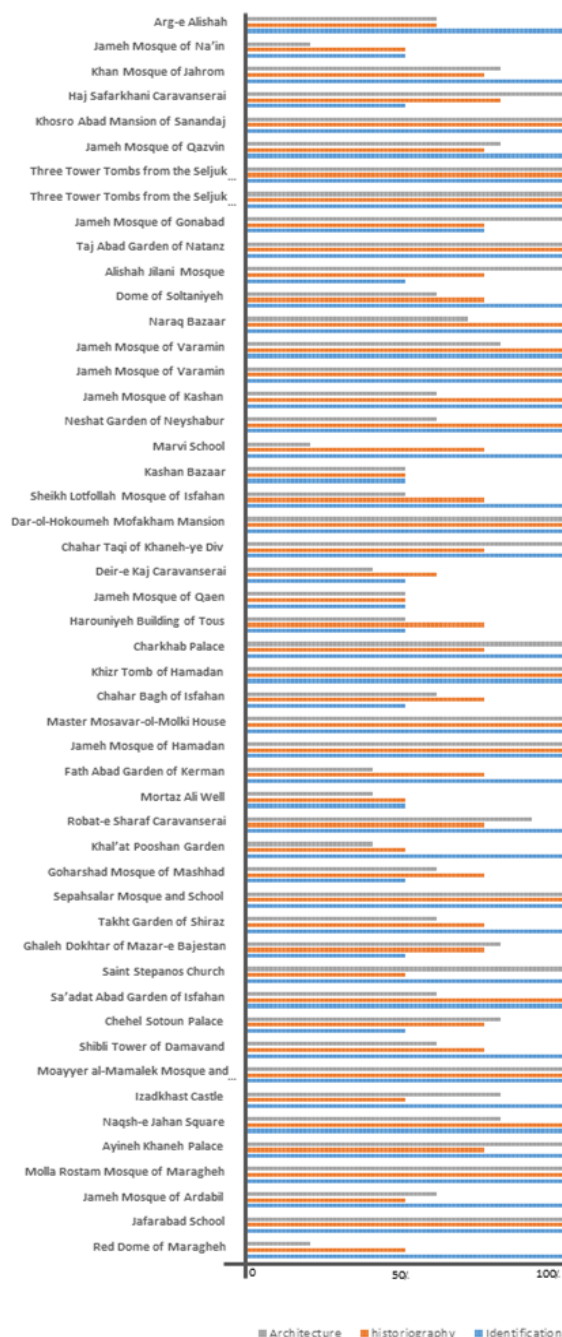

Fig. 2. Analysis of monograph stages in the articles cited in this study

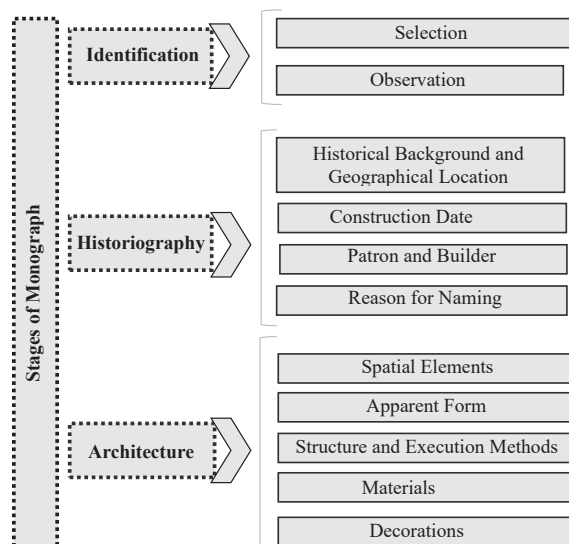

Fig. 3. Architecture monograph stages

موجود در خصوص ابنیه به صورت طبقه‌بندی شده و بر اساس برداشت‌های دقیق‌تری ارائه شده که حق مطلب در خصوص روش تکننگاری را ادا کرده است.

بر اساس آنچه از تحلیل مقالات به دست آمده، در برخی پژوهش‌ها تمرکز پژوهشگر بیشتر به سمت پیشینه تاریخی و جغرافیایی منطقه و بنای مورد مطالعه رفته و وضعیت معماری بنا بسیار سطحی و کلی بیان شده است.

علاوه بر این گاهی تمرکز بیشتر بر توصیف وضعیت معماری بنا بوده و از تاریخ نگاری مرتبط با آن غفلت شده است. در برخی موارد نیز علی‌رغم تلاش پژوهشگر و پرداختن به کلیه موضوعات مرتبط با بنا، اطلاعات ارائه شده بسیار سطحی بوده و از پژوهشی که بتوان آن را تکننگاری نامید، فاصله داشته است. شکل ۲، بر اساس تحلیل مقالات مورد استناد در این پژوهش ترسیم شده و میزان توجه به هریک از مراحل تکننگاری، توسط پژوهشگران مختلف را روشن می‌سازد. برداشت حاصل از چنین پژوهش‌هایی نشان از کمبود یک مرجع جامع و کامل دارد که در مسیر تکننگاری راهنمای پژوهشگر تکنگار قرار گیرد.

پژوهش حاضر و آنچه در این بخش از مقاله به آن پرداخته شده، حاصل بررسی محتوای این قبیل مقالات، استخراج مراحل طی شده توسط پژوهشگران مختلف و ارائه‌ی یک راهنمای جامع به منظور رفع نواقص احتمالی به وجود آمده در یک پژوهش تکننگاری است. در این پژوهش که با استفاده از تحلیل محتوای ۵۰ مقاله‌ی تکننگاری در حوزه معماری انجام گرفت، طرحی جامع شامل سه مرحله‌ی اصلی ارائه شده که با در نظر گرفتن کم و کاستی‌ها و هم‌پوشانی‌های موجود در مقالات حاضر می‌تواند راهگشای نگارندگان این قبیل از مقالات باشد و به تکمیل تکننگاری‌های پیشین کمک کند. این سه مرحله عبارتند از: ۱. شناسایی؛ ۲. تاریخ‌نگاری و ۳. معماری. در شکل ۳ به مراحل پیش‌روی پژوهشگر به منظور تکننگاری یک اثر معماری اشاره شده است.

مرحله‌ی اول از تکننگاری تحت عنوان شناسایی بیان شده که شامل دو بخش انتخاب و مشاهده است. در واقع پژوهشگر با انتخاب یک بنای مشخص اولین گام برای انجام پژوهش را برداشته و وارد مسیر تکننگاری می‌شود. در این مرحله می‌بایست به موارد مختلفی نظیر ضرورت تکننگاری بنا، دسترسی به آن، تعداد منابع موجود راجع به بنا و علاقه‌مندی نسبت به بنای انتخابی توجه کند و یک بنا را برگزیند. دومین گام در این مرحله، مشاهده‌ی بنا با حضور مستقیم و برداشت‌های میدانی از آن است. در مواردی شکل اولیه‌ی بنای مطالعاتی از میان رفته یا امکان حضور مستقیم در آن وجود ندارد، در چنین مواقعی

که در صورت وجود منابع قابل اعتماد مورد بررسی قرار می‌گیرد. هرچند در نام‌گذاری بسیاری از بناها از نام بانی یا سازنده‌ی آن استفاده شده است.

با توجه به بررسی‌های به عمل آمده و تحلیل مقالات موجود که در شکل ۲ نیز ارائه شد، پرداختن به مرحله‌ی تاریخ‌نگاری به عنوان دومین مرحله از تکنگاری، هرچند به صورت ناقص در تمامی پژوهش‌های مورد استناد مشاهده شده است. لازم به ذکر است از میان بخش‌های چهارگانه‌ی این مرحله که شرح‌ها پیش‌تر داده شد، اشاره به زمان ساخت بنا و سیر تحولات آن، بیشتر از سایر بخش‌ها مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته که اهمیت پرداختن به این موضوع در تکنگاری معماری را روشن ساخته است. سایر بخش‌های این مرحله نظیر نام بردن بانیان و سازندگان بنا و علت نام‌گذاری آن نیز بعد از اشاره به زمان ساخت بنا، بیشترین توجه را به خود اختصاص داده است. یافتن اطلاعات در خصوص این موضوعات در ابنیه شناخته شده، سهل الوصول‌تر بوده و در ابنیه ناشناخته یا کمتر شناخته شده، پژوهشگر را با چالش مواجه کرده است؛ به شکلی که موجب عدم اشاره پژوهشگر به این موضوعات به علت نبود منابع کافی و معتبر شده و موجب ناقص ماندن این مرحله از تکنگاری شده است.

مرحله‌ی سوم از تکنگاری تحت عنوان معماری بیان شده که شامل پنج بخش است که عبارتند از: عناصر فضایی، فرم ظاهری، سازه و شیوه اجرا، مصالح و تزیینات. در بخش عناصر فضایی به عناصر موجود در بنا پرداخته شده و موقعیت قرارگیری و نحوه دسترسی اجزا به یکدیگر مشخص می‌شود. بدین منظور ابتدا عناصر فضایی صرفاً نام برده شده و سپس به تحلیل آن‌ها پرداخته می‌شود یا اینکه پس از معرفی هر عنصر، توضیحاتی جامع در جهت تکمیل این بخش از تکنگاری ارائه می‌شود. در بخش فرم ظاهری، ابعاد و اندازه‌ی اجزای تشکیل دهنده‌ی بنا، فرم هندسی آن‌ها، تناسبات، الگوی ساخت، جهت‌گیری‌ها، سلسله مراتب فضایی و به طور کلی به شکل ظاهری نمونه‌ی مطالعاتی پرداخته شده و از منابع مختلفی نظیر پلان‌های برداشت شده، تصاویر موجود، یادداشت‌های حین بازدید، سفرنامه‌ها و متون تاریخی استفاده می‌شود. در بخش سازه و شیوه‌ی اجرا به چگونگی قرارگیری اجزای بنا نظیر دیوارهای باربر، ستون‌ها و سقف پرداخته شده و تکنیک‌های اجرایی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. در پایان نیز با استفاده از گزارش‌های حین بازدید و تصاویر برداشت شده از بنا به معرفی مصالح و توصیف تزیینات به کار رفته پرداخته شده و به منظور تکمیل کار از تصاویر برداشت شده و گزارش‌های حین بازدید استفاده می‌شود.

این مرحله از تکنگاری نیز بنا بر آنچه در

با استفاده از منابع تصویری موجود نظیر عکس‌های هوایی، نقاشی‌ها، تصاویر و ... به بازخوانی بنا پرداخته شده و پژوهشگر بر اساس آن‌ها مشاهدات خود را تکمیل کرده است (مشاهده غیرمستقیم). گاهی نیز پژوهشگر از هر دو نوع مشاهده مستقیم و غیرمستقیم به صورت مکمل بهره برده است.

با توجه به بررسی‌های صورت گرفته و تحلیل مقالات موجود که در شکل ۲ نیز آمده است، در غالب مقالاتی که در این پژوهش مورد استناد قرار گرفته، مرحله‌ی شناسایی (از مراحل سه‌گانه‌ی تکنگاری)، نسبت به سایر مراحل کامل‌تر پوشش داده شده است. اشاره به این مرحله در پژوهش‌های تکنگاری مربوط به دهه‌های ۲۰ تا ۵۰، غالباً به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، در ابتدای متن مقاله یا در حین توصیف بنا صورت گرفته است؛ به گونه‌ای که پژوهشگر با بیان ویژگی‌های منحصر به فرد آن اثر، خرابی‌ها و آسیب‌های وارده و پیشینه غنی آن، دلایل انتخاب خود را مشخص کرده است. همچنین با توضیحاتی که در خصوص وضعیت موجود و سابق بنا مطرح کرده، مشاهدات خود را که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم صورت گرفته، مستند ساخته است. پرداختن به این مرحله در پژوهش‌های متاخر، در قالبی سازمان یافته‌تر بیان شده است؛ به طوریکه اکثراً در بخش چکیده یا مقدمه‌ی مقاله به چگونگی و علت انتخاب اثر اشاره شده و گزارش مشاهدات صورت گرفته حین تشریح بنا به لحاظ تاریخی و معماری بیان شده است.

مرحله‌ی دوم از تکنگاری تحت عنوان تاریخ‌نگاری بیان شده که شامل چهار بخش است که عبارتند از: پیشینه تاریخی و موقعیت جغرافیایی منطقه، زمان ساخت بنا و سیر تحولات آن از ابتدا تاکنون، سازنده و بانیان بنا و علت نام‌گذاری بنا. در بخش مربوط به پیشینه تاریخی و جغرافیایی منطقه به تحلیل موقعیت جغرافیایی منطقه‌ای که بنا در آن واقع شده پرداخته می‌شود و منابعی نظیر متون تاریخی، متون جغرافیایی، سفرنامه‌ها و نقشه‌ها، مورد استفاده قرار می‌گیرند. زمان ساخت بنا نیز از طریق کتیبه‌های موجود در بنا، اسناد ثبتی موجود، متون تاریخی، اشعار، سفرنامه‌ها و ... شناسایی می‌شود. در برخی موارد، هیچ یک از منابع قابل استناد به منظور تعیین زمان ساخت بنا وجود ندارد که در این حالت پژوهشگر از طریق مقایسه بنا با سایر بناهای با کاربری مشابه به مقایسه پرداخته و زمان تقریبی ساخت آن را تعیین می‌کند. با روشن شدن زمان ساخت بنا، سیر تحولات آن از گذشته تاکنون نیز به کمک منابعی که در سطرهای پیشین گفته شد مورد تحلیل قرار می‌گیرد. بانیان و سازندگان بنا نیز از طریق وقف‌نامه‌ها، متون تاریخی و کتیبه‌ها ردیابی می‌شوند. علل نام‌گذاری بنا نیز از جمله مواردی است

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در انجام این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافعی برای ایشان وجود نداشته است.

تأییدیه‌های اخلاقی

نویسندگان متعهد می‌شوند که کلیه اصول اخلاقی انتشار اثر علمی را براساس اصول اخلاقی COPE رعایت کرده‌اند و در صورت احراز هر یک از موارد تخطی از اصول اخلاقی، حتی پس از انتشار مقاله، حق حذف مقاله و پیگیری مورد را به مجله می‌دهند.

منابع مالی / حمایت‌ها

این مقاله حامی مالی و معنوی نداشته است.

مشارکت و مسئولیت نویسندگان

نویسندگان اعلام می‌دارند به‌طور مستقیم در مراحل انجام پژوهش و نگارش مقاله مشارکت فعال داشته و به‌طور برابر مسئولیت تمام محتویات و مطالب گفته‌شده در مقاله را می‌پذیرند.

شکل ۲ آمده، در تمام مقالات مورد استناد در این پژوهش، مورد توجه قرار گرفته و بخش‌های آن از قبیل فرم ظاهری، عناصر فضایی و تزیینات به صورت ترکیبی یا مجزا تشریح شده‌اند. لازم به ذکر است در پژوهش‌های متاخر، توضیحات مربوط به هر بخش از این مرحله غالباً به صورت تفکیک شده بیان شده و از ساختاری طبقه‌بندی شده پیروی کرده‌اند، در حالیکه در پژوهش‌های قدیمی‌تر، به هر دو شکل تفکیک شده یا ترکیبی به بخش‌های این مرحله پرداخته شده است.

پی‌نوشت

1. Monographie
2. Monos
3. Graphos
۴. منظور از واژه‌ی شناسایی، معادل فارسی کلمه‌ی Find، به معنای کاوش و یافتن بنایی بالارزش و ناشناخته یا کمتر شناخته شده به منظور تک‌نگاری است.
5. Histogramy

تشکر و قدردانی

موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

References

1. Adili, A., & Jabal Ameli, A., & Heidari, M. (2015). Visual Recreation of Ayeneh Khaneh (Mirror hall) Destroyed palace, As an Example of Safavid palaces. *Maremat & memari-e Iran*, 6(11), 13-27. [In Persian]
2. Ahmadi, A., & Javari, M. (2014). Jafarabad School, an Unknown Building from the Safavid Period. *Journal of Iranian Architectural Studies*, 3(5), 131-150. [In Persian]
3. Alehashemi, A. (2020). Fath-Abad Garden Persian Garden's Renovation and the Original Indicators of the Persian Garden. *Manzar*, 12(51), 6-15. [In Persian]
4. Alemi, B., & Kamali Zarchi, S. (2021). Study of historical evolution and formation of Jameh Mosque of Kashan. *Architecture in Hot and Dry Climate*, 9(13), 39-57. [In Persian]
5. Amiriazar, E. (2019). A research about quiddity of Khan Mosque in jahrom, A dome_based mosque in Fars province. *Journal of Iranian Architectural Studies*, 3(6), 17-28. [In Persian]
6. Anonymous (1972). Alishah Citadel of Tabriz. *Honaro - Mardom*, (122): 41-46. [In Persian]
7. Arab, K. (2006). Deirkaj Caravanserai (Qaleh Sangi Mohammadabad Qomrood). *Journal of Athar*, (40 & 41), 96-115. [In Persian]
8. Bahari, F. (1974). Unknown monuments of Iran: Mortaz Ali's well. *Honaro - Mardom*, (143), 60-63. [In Persian]
9. Behnam, I. (1963). Gonbad-e Sorkh of Maragheh. *Honaro - Mardom*, (8), 2-5. [In Persian]
10. Daneshdoost, Y. (1981). Rabat Sharaf. *Journal of Athar*, (5), 1-39. [In Persian]
11. Daneshvar, H2015).). Monograph. *Roshd-e Amoozesh-e Zaban va Adab-e Farsi*, (4), 36-39. [In Persian]
12. Etezadi, L., & Golestani, S. (2018). Retrieving the Design and Rereading the Unknown Gardens of Iran: A Case Study of Neyshabur's Neshat Garden. *Journal of Iranian Architectural Studies*, 7(14), 21-46. [In Persian]
13. Falari, S. (1979). Nain Mosque. Translated by Claude Carbasi. *Journal of Athar*, (22 & 23), 151-167. [In Persian]
14. Farahani, A. (2002). Jameh Mosque of Varamin. *Masjed*, (64), 42-55. [In Persian]
15. Ghasemi, H. (2021). *Research Reference*, Second Edition, Tehran: Andisheh Ara. [In Persian]
16. Ghassabian, M. (2005). Goharshad Mosque of Mashhad After Six Hundred Years. *Meshkat*, (86), 97-106. [In Persian]
17. Gilani, F. (1973). Visit to Soltaniyeh Dome, the Largest Islamic Dome. *Honaro - Mardom*, (134), 20-24. [In Persian]
18. Hashemi Zarjabad, H., & Khademi Nadooshan, F., & Mousavi Kohpar, S., & Nisfani, J. (2010). The Demon House Square Dome, a Newly-Discovered Sassanian Fire Temple. *Bagh-e Nazar*, 7(15), 79-92. [In Persian]
19. Heidarkhani, M., & Ahari, Zahra. (2021). The Marvi Madrasa and its Developments during the Qajar Period. *Sofeh*, 103(4), 95-111. [In Persian]
20. Honarfar, L. (1970). Chahar Bagh of Isfahan. *Honaro - Mardom*, (96 & 97), 2-14. [In Persian]
21. Honarfar, L. (1971). Isfahan's Naqsh-e Jahan Square. *Honaro - Mardom*, (105), 2-28. [In Persian]
22. Honarfar, L. (1972). Chehel Sotoun Palace. *Honaro - Mardom*, (121), 3-31. [In Persian]
23. Honarfar, L. (1977). The Radiant Jewel of Safa-

- vid Architecture in Isfahan. *Honar - Mardom*, (183), 2-12. [In Persian]
24. Kabir Saber, M., & Sadri Kia, S. (2008). Bagh-e Khalatpooshan Tabriz and its Central Pond Pavilion. *Golestan-e Honar*, (12), 86-92. [In Persian]
 25. Karami, S. (2000). Dar kooche bagh-haye roosta. *Amoozesh-e Zaban va Adab-e Farsi*, 15(55), 46-49. [In Persian]
 26. Karang, A., & Torabi Tabatabaei, S. (1974). Church of St. Stepanos. *Journal of Athar*, (50), 15-34. [In Persian]
 27. Khamseh, F. (2008). Building of the Jameh Mosque of Varamin. *Naghsh Maye*, 1(1), 73-86. [In Persian]
 28. Khoei, H., & Garavandpour, M. (2010). The 'Baq Takht' Garden in Shiraz. *Sofeh*, 18(48), 31-40. [In Persian]
 29. Kiani, G., & Madanian, M. (2015). Ostad Mosavverolmolki House. *National Conference on Native Iranian Architecture and Urban Planning*, Iran - Yazd. [In Persian]
 30. Kohestani, H., & Zarei, Ali. (2018). A Study on the Function and Architecture of Harunieh Tus Building. *Bagh-e Nazar*, 15(64), 71-80. [In Persian]
 31. Mashkour, M. (1970). Alishah Jilani Mosque. *Honar - Mardom*, (91), 23-28. [In Persian]
 32. Mashkouti, Nosratollah (1967). A Masterpiece of Architecture from the Early Sixth Century AH or the Great Jameh Mosque of Qazvin. *Historical Studies*, (8), 3-22. [In Persian]
 33. McChesney, R. (2021). *Four Central Asian Shrines: A Socio-political History of Architecture*. Leiden and Boston: Brill.
 34. Mokhtari Taleghani, E., & Khosravi Javid, T. (2016). Taj-Abad Historic Garden of Natanz. *Kashan Shenasi*, 9(1), 58-85. [In Persian]
 35. Naderi, B. (1980). Jameh Mosque of Qaen. *Journal of Athar*, (1), 103-107. [In Persian]
 36. Neumeier, E., & Anderson, B. (n.d.). (2024). Hagia Sophia in Long Nineteenth Century. Scotland: Edinburgh Studies on the Ottoman Empire.
 37. Neyestani, J., & Akbari, Z., & Kazzazi, S. (2011). Study and Analysis of Architecture and Ornaments of Sepahsalar-e-Ghadim Madrasa. *Journal of Historical Sociology*, (1), 177-206. [In Persian]
 38. Nikkhologh, A. (1978). Monograph. *Nameh Pazhouheshkadeh*, 2(2), 59-70. [In Persian]
 39. OmraniPour, A., & Jeyhani, H., & Alemi, B., & Rajabi, F. (2018). Naraq Bazaar, The Holder Natural Environment, Historical Routes and the Qajar City Heritage. *Sofeh*, 28(4), 93-118. [In Persian]
 40. Piran McClary, R. (2020). *Medieval Monuments of Central Asia*. Scotland: Edinburgh Studies in Islamic Art.
 41. Piri, S., & Afshari Azad, S. (2016). Studies of the Caravansary Inside City of Hamadan Qajar Period Case Study Caravansara Haj-Safarkhany. *PAZHOSHESH HA- YE- BASTANSHENASI IRAN*, 6(11), 207-221. [In Persian]
 42. Pourshabaniyan, Z., & Mortazaei, M., & Khamseh, H. (2018). Re-recognition and Architectural Analysis of Jameh Mosque of Hamadan. *Parseh Journal of Archaeological Studies*, 2(5), 111-126. [In Persian]
 43. Rusek, J., & Waren, R. (1971). *An Introduction to Sociology*. Translated by Behrouz Nabavi and Ahmad Karimi, Tehran: Institute of Accounting. [In Persian]
 44. Sanieepor, H., & Farhad, Sh., & Mirzaali, M. (2017). Analysis of traditional architecture in building the capital of Qajar period Mofakhem. *Journal of Fine Arts*, 22(2), 75-86. [In Persian]
 45. Shateri, A. (2006). Historical Bazaar of Kashan. *Farhangmardom*, (19 & 20), 174-181. [In Persian]
 46. Sheibani, Z. (1986). Shebeli Tower of Damavand. *Journal of Athar*, (12, 13 & 14), 59-71. [In Persian]
 47. Shirani, F., & Abbasi, Z. (2015). Charkhab, Achaemenid Coastal Palace. *Archaeology of Iran*, (9), 15-26. [In Persian]
 48. Siro, M. (1997). Friday Mosque of Ardabil. Translated by Mansour Fallahnejad, *Honar Magazine*, (33), 598-605. [In Persian]
 49. Stronach, D., & Young, T. C. (1969). Three Seljuk Tomb Towers. Translated by Majid Vahram. *Historical Studies*, (23 & 24), 335-398. [In Persian]
 50. Stronach, D., & Young, T. C. (1970). Three Seljuk Tomb Towers 2. *Historical Studies*, (25), 145-202. [In Persian]
 51. Titscher, S. (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis*. London: SAGE.
 52. Varjavand, P. (1972). Ancient Castle of Izadkhist and its Historical Monuments. *Historical Studies*, 7(38), 57-72. [In Persian]
 53. Varjavand, P. (1975). Chehel Sotoun Mosque of Mollaroostam. *Historical Studies*, (61), 11-34. [In Persian]
 54. Yarahmadi, S., & Ansari, M. (2017). Re-Commentary of Sa'adat Abad Garden of Qazvin "A Comparative analysis of Abdi Beig Shirazi's poems and historical Documents". *Bagh-e Nazar*, 15(58), 27-50. [In Persian]
 55. Zamani, A. (1970). Jameh Mosque of Gonabad. *Honar - Mardom*, (92), 6-14. [In Persian]
 56. Zamani, A. (1972). Qal'eh Dokhtar of Bajestan Gonabad. *Historical Studies*, 7(6), 249-270. [In Persian]
 57. Zarei, M. (2002). Khidr Shrine of Hamadan. *Journal of Athar*, (33 & 34), 192-222. [In Persian]
 58. Zarei, M. (2011). Architectural Features and Decorations of Khosro Abad Mansion, Sanandaj. *Payam - e Bastanshenas*, 8(16), 127-162. [In Persian]
 59. Zarghami, E., (2011). Moayer al-Mamalek Mosque and School. *Journal of Athar*, (40 & 41), 59-80. [In Persian]

